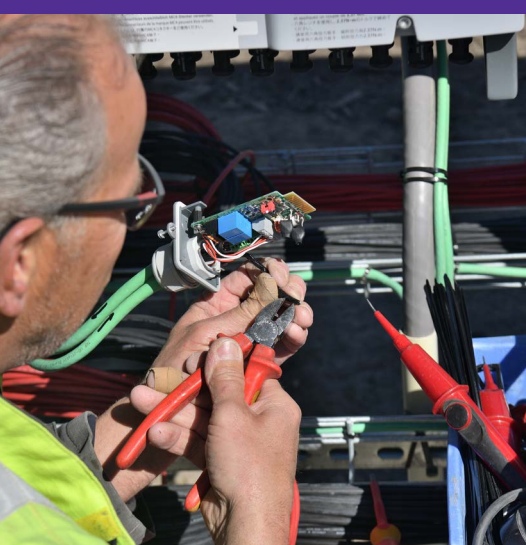

provincie Drenthe

provinsje fryslân
provincie fryslân

Economische Barometer Noord-Nederland 2021

Colofon:

Titel:

Economische Barometer Noord-Nederland

Opdrachtgever:

Economische zaken provincies Groningen, Fryslân en Drenthe

Uitvoering:

Werkgroep provincies Groningen, Fryslân en Drenthe

Datum publicatie:

Januari 2022

Foto's omslag:

1^e en 3^e foto: Theo Berends

2^e foto: Klaas Pot

Inleiding

In deze periodiek terugkerende economische barometer wordt de Noord-Nederlandse economie door middel van een aantal indicatoren gepresenteerd. Er wordt een beschrijving gegeven van de economische situatie en ontwikkelingen. Daarbij wordt gekeken naar de Noord-Nederlandse economie in relatie tot de landelijke en naar de economie van de drie noordelijke provincies. Een dergelijke barometer is te onderscheiden van een zogenaamde beleidsmonitor, waarin de ontwikkelingen in de economie worden afgezet tegen de beoogde economische beleidsdoelen.

De barometer presenteert economische indicatoren waarvoor regionale en langjarige gegevens beschikbaar zijn. Voor zover mogelijk wordt per indicator een grafiek weergegeven waarin Noord-Nederland met Nederland wordt vergeleken en een grafiek waarin de drie noordelijke provincies onderling worden vergeleken. De grafieken zijn voorzien van een beknopte toelichting/analyse.

De barometer is een aanvulling op enkele andere bestaande informatieproducten die de nodige thematische beleidsinformatie presenteren, zoals:

De [Staat van Fryslân](#) (hoe staat het ervoor in Fryslân op een breed scala aan thema's)

De [Staat van Groningen](#) (hoe staat het ervoor in Groningen op een breed scala aan thema's)

Dit is [Drenthe in feiten en cijfers](#) (hoe staat het ervoor in Drenthe op een breed scala aan thema's)

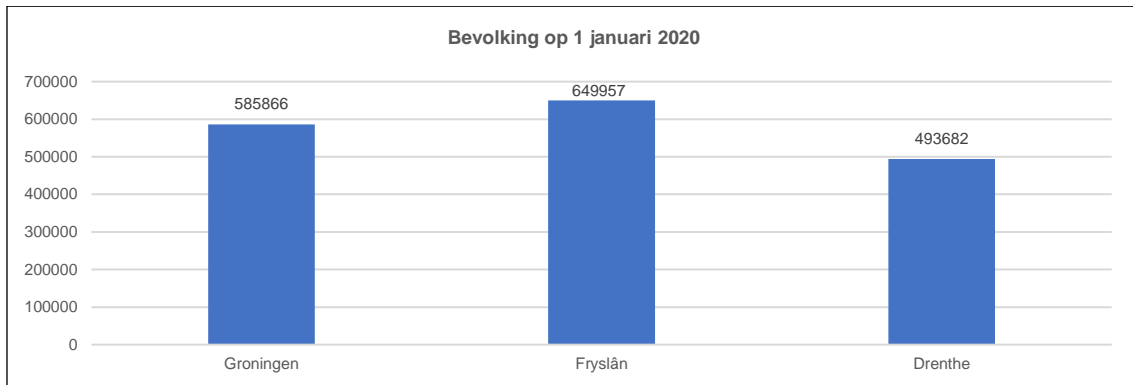
[Arbeidsmarktdashboard](#) (dashboard met actuele arbeidsmarktgegevens over Fryslân)

[Arbeidsmarktinzicht](#) (dashboard met actuele economische en arbeidsmarktgegevens over Drenthe)

Inhoud

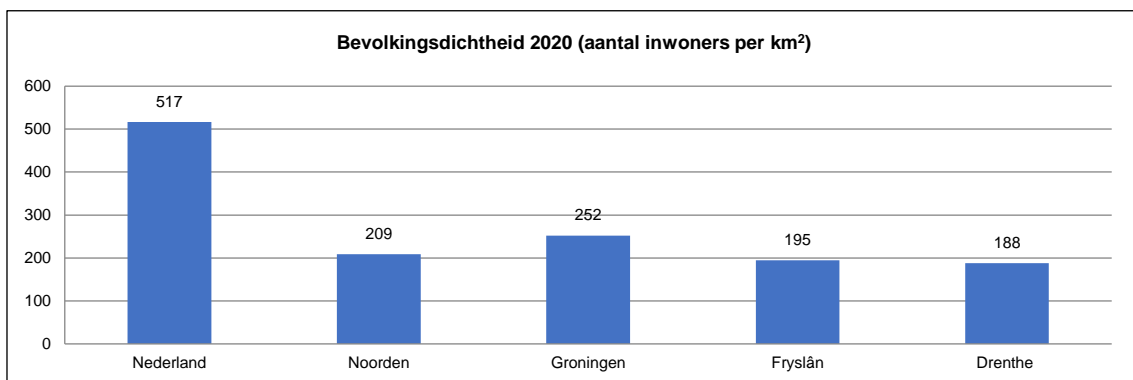
Bevolking en inkomen	4
Beroepsbevolking en arbeidsparticipatie	5
Werkgelegenheid.....	7
Sectorstructuur	8
Werkloosheid.....	10
Arbeidsmarktspanning.....	11
Bedrijvigheid	13
Bruto regionaal product en economische groei	15
Export	17
Innovatie.....	18
Brede welvaart.....	20

Bevolking en inkomen

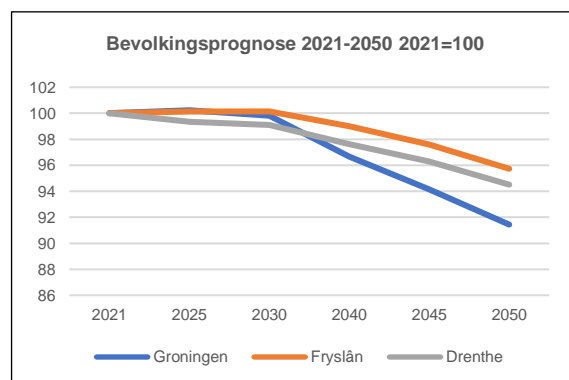
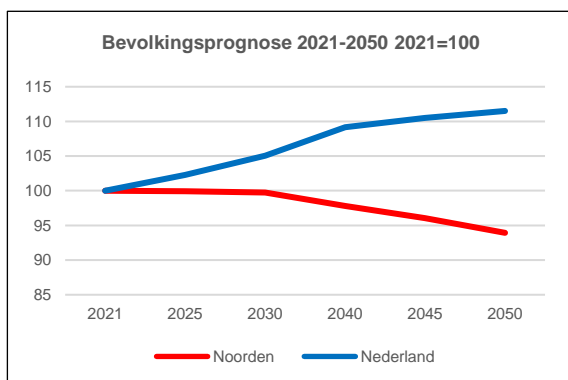
Bron: CBS

De totale bevolkingsomvang in het Noorden was op 1 januari 2020 1.729.505. Nederland telt bijna 17,5 miljoen inwoners, dit betekent dat 10% van de Nederlandse bevolking in het Noorden woont. Binnen het Noorden is Fryslân de grootste provincie qua bevolkingsomvang. De totale bevolking in Fryslân was op 1 januari 2020 649.957 personen. Groningen komt op de tweede plaats met 585.866 inwoners en Drenthe is de kleinste provincie met 493.682 inwoners.

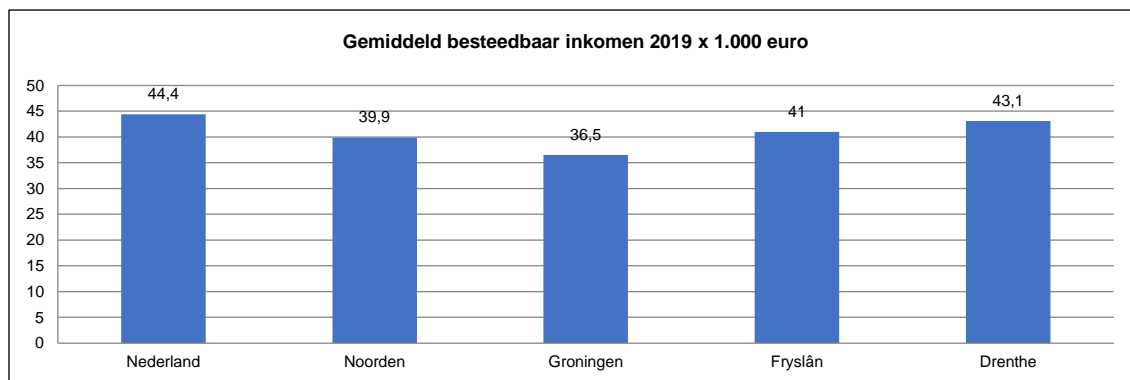
Bron: CBS

De bevolkingsdichtheid in het Noorden ligt met 209 inwoners per km² een stuk lager dan landelijk (517 per km²). Binnen het Noorden is de bevolkingsdichtheid in de provincie Groningen het grootst. Drenthe is de provincie met de laagste bevolkingsdichtheid van Nederland.

Bron: Primos

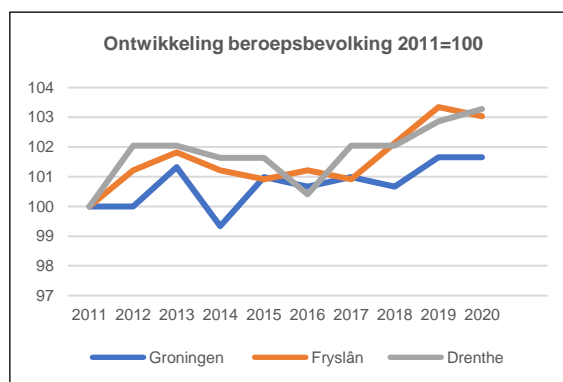
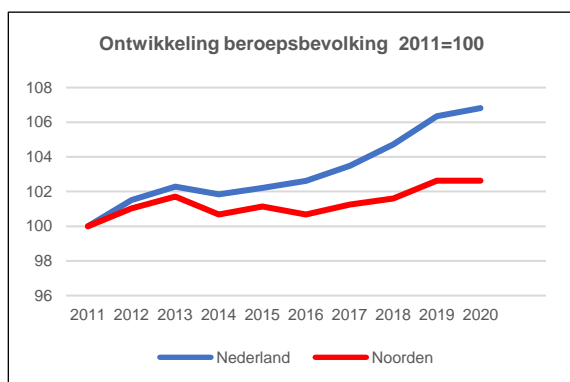
De bevolkingsontwikkeling laat voor Noord-Nederland een groei zien tot 2021. Volgens de meest recente Primos prognose zal de bevolking in het Noorden in de periode 2021-2030 naar verwachting jaarlijks licht afnemen en tussen 2030 en 2050 sterker krimpen. In de periode tot 2050 wordt in het Noorden een krimp verwacht van 6,1%, terwijl voor heel Nederland in die periode een groei van 11,5% wordt verwacht. Met een verwachte bevolkingsdaling van 8,6% is de bevolkingskrimp in Groningen wat groter dan de geprognostiseerde krimp van 5,5% in Drenthe en 4,3% in Fryslân. Vergrijzing en wegtrekkende jongeren zijn de voornaamste oorzaken van de krimp in het Noorden. Wel is er een trend gaande waarbij de periferie meer in trek is.

Bron: CBS

Het gemiddeld besteedbaar inkomen van particuliere huishoudens lag in 2019 in het Noorden met 39.900 euro ruim 4.000 euro lager dan het nationaal gemiddeld besteedbaar inkomen (44.400 euro). Een noorderling heeft hiermee 10% minder te besteden dan het landelijk gemiddelde. Drenthe heeft binnen het Noorden het hoogste besteedbare inkomen en Groningen komt op de laatste plaats.

Beroepsbevolking en arbeidsparticipatie

Bron: CBS

De beroepsbevolking¹ bestaat uit de werkzame en werkloze beroepsbevolking van 15-75 jaar. De totale beroepsbevolking in het Noorden bestond in 2020 uit 898.000 personen. Nederland telde in totaal 9.308.000 personen. Fryslân heeft een totale beroepsbevolking van 339.000, Groningen volgt met een totaal aantal van 307.000 en Drenthe kwam uit op 252.000 personen. Uit de grafiek blijkt dat de ontwikkeling van de beroepsbevolking in het Noorden achter blijft bij de ontwikkeling van Nederland. De afvlakking van de groei is een eerste teken van een naderende krimp.

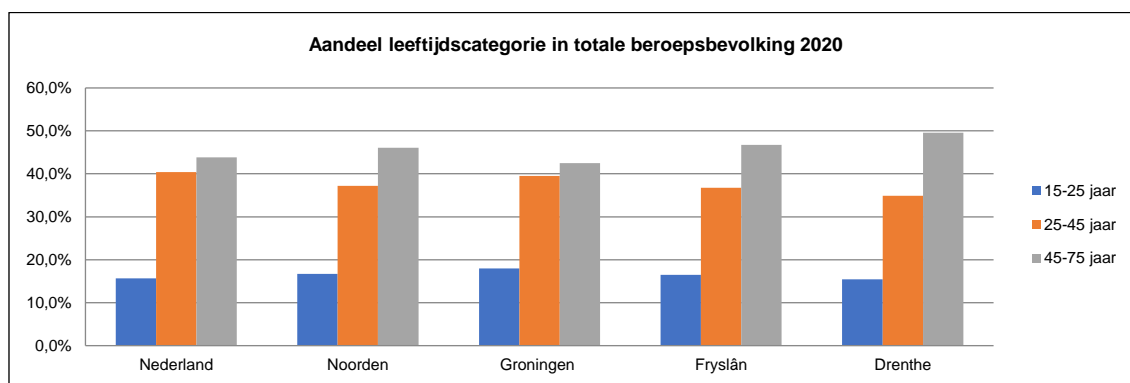
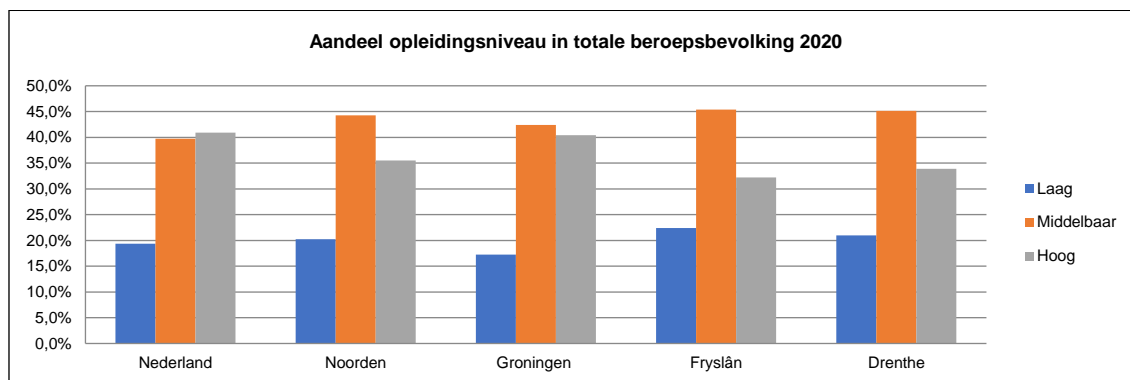
In de periode 2011-2020 is de beroepsbevolking in Drenthe en Fryslân met 3% gegroeid. Groningen kent in dezelfde periode een groei van 1,6%.

Evenals de totale bevolking zal ook de potentiële beroepsbevolking (inwoners van 15-75 jaar) de komende 30 jaar afnemen. Het Noorden telt in 2050 naar schatting circa 16% minder 15-75 jarigen dan in 2020. Landelijk groeit de

¹ Personen in de leeftijd 15-75 jaar:

- die betaald werk hebben (werkzame beroepsbevolking), of
- die geen betaald werk hebben, recent naar betaald werk hebben gezocht en daarvoor direct beschikbaar zijn (werkloze beroepsbevolking).

groep 15-75 jarigen naar verwachting met 1,9% (Primos prognose 2021). Om een voldoende omvang van de beroepsbevolking te houden, zal de arbeidsparticipatie de komende jaren verder moeten stijgen. Ook zal de vraag naar arbeidsmigranten wellicht gaan toenemen.

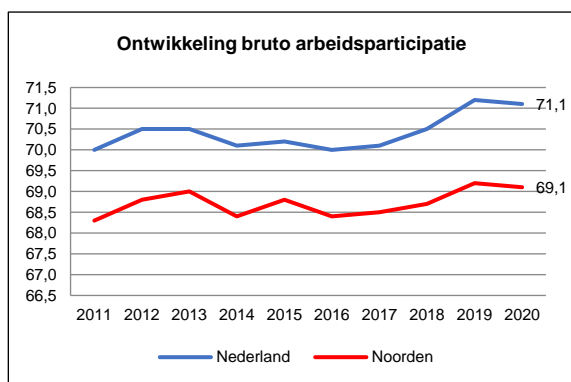

Bron: CBS

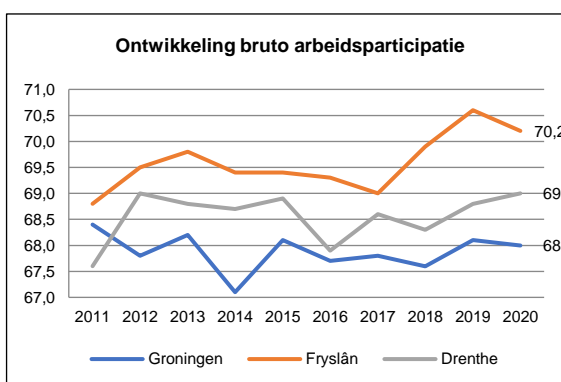
In de grafieken wordt een onderverdeling gegeven van de beroepsbevolking naar opleidingsniveau en leeftijd. Wanneer we het Noorden vergelijken met Nederland, dan blijkt dat de beroepsbevolking met een middelbaar opleidingsniveau ruimer aanwezig is in het Noorden. Een laag onderwijsniveau heeft in het Noorden een iets groter aandeel en het hoge onderwijsniveau is duidelijk in mindere mate vertegenwoordigd in het Noorden.

Groningen is hierop een uitzondering binnen het Noorden, de Groningse onderverdeling lijkt sterk op die van Nederland. In Fryslân (32,2%) en Drenthe (33,9%) ligt het aandeel van de beroepsbevolking met een hoog opleidingsniveau een stuk lager dan in Groningen (40,4%) en landelijk (40,9%).

Vergeleken met Nederland zijn de hoogste en, in iets mindere mate, de laagste leeftijdscategorie in het Noorden ruimer vertegenwoordigd in de beroepsbevolking. In de provincie Groningen is de categorie 15-25 jarigen in de beroepsbevolking relatief sterk vertegenwoordigd. In Drenthe is de beroepsbevolking relatief ouder dan in het Noorden en Nederland.

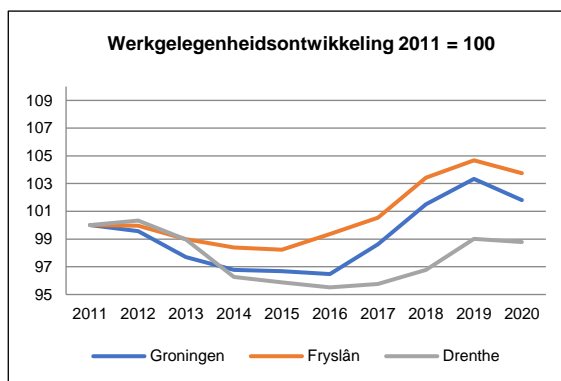
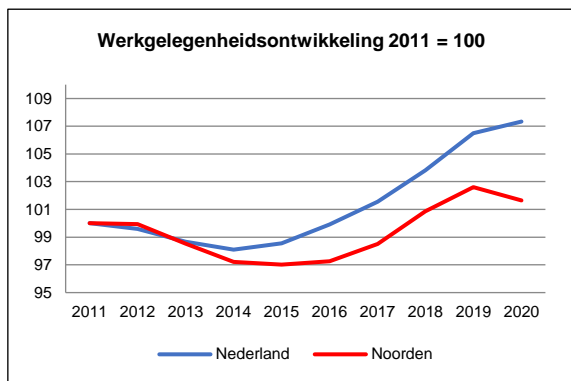

Bron: CBS

De bruto arbeidsparticipatie is het aandeel van de (werkzame en werkloze) beroepsbevolking in de totale bevolking in de leeftijdscategorie 15-75 jaar. Uit de grafiek blijkt dat de bruto arbeidsparticipatie in het Noorden in 2020 69,1% was. Daarmee ligt de bruto arbeidsparticipatie in het Noorden wat lager dan het nationale gemiddelde van 71,1%. Het Noorden en Nederland vertonen in de periode 2011-2020 ongeveer dezelfde trend. Er zijn duidelijke verschillen in de bruto arbeidsparticipatie tussen de drie noordelijke provincies. In Fryslân zijn de participatiecijfers over de gehele periode het hoogst van de drie noordelijke provincies, Drenthe neemt een tussenpositie in en in Groningen zijn ze het laagst. In Groningen valt ook het forse dieptepunt in 2014 op. Een voor de hand liggende verklaring voor de lage bruto arbeidsparticipatiecijfers in de provincie Groningen ligt in het grote aantal studenten, met name in de stad Groningen. Ze behoren allemaal tot de bevolking van 15-75 jaar, maar het deel dat betaalde arbeid verricht of wil verrichten is kleiner dan gemiddeld.

Werkgelegenheid

Bron: PWR Groningen, Fryslân, Drenthe en LISA 2020

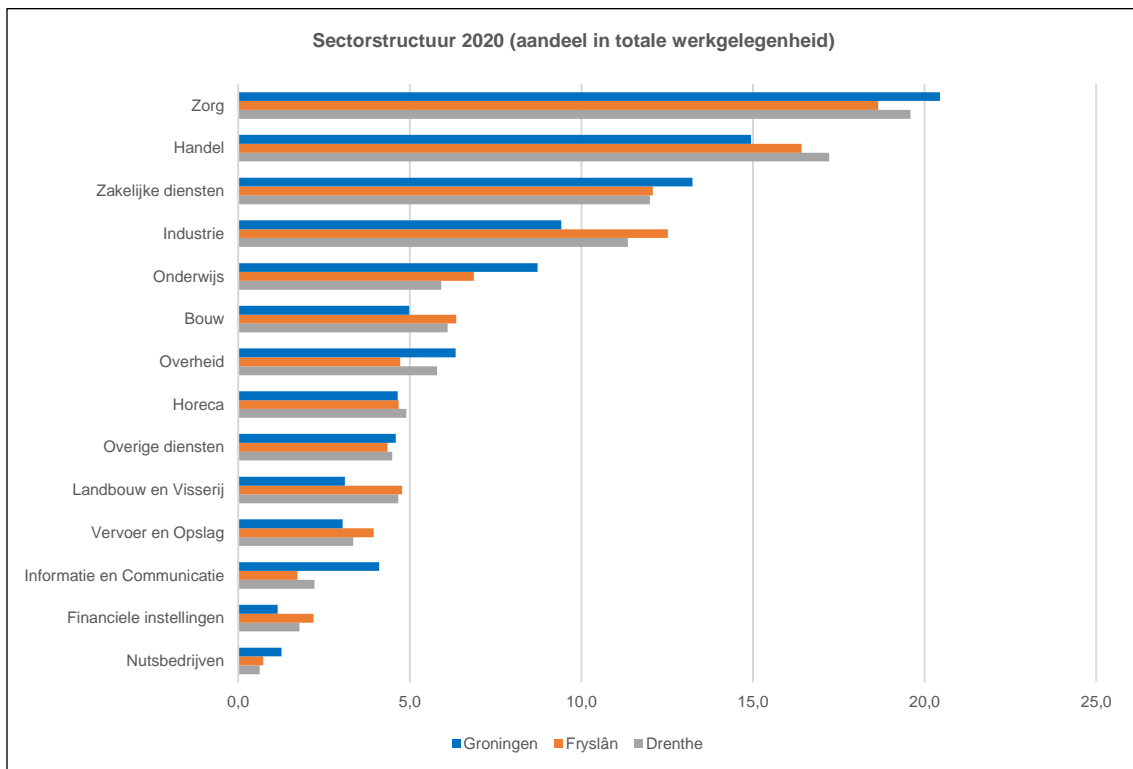
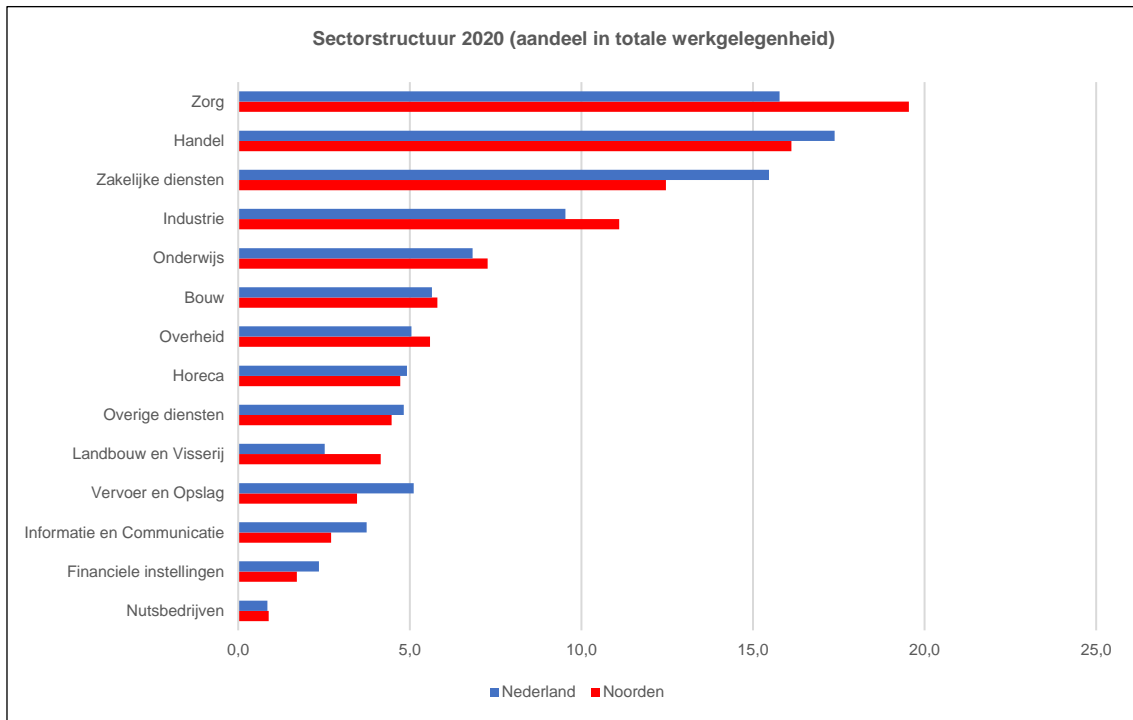
De werkgelegenheid betreft hier het totaal aantal banen (fulltime en parttime, inclusief uitzendkrachten) per 1 april. In 2020 telde het Noorden 808.830 banen, goed voor 9% van de landelijke werkgelegenheid. De werkgelegenheidsontwikkeling in het Noorden en Nederland tonen ongeveer hetzelfde patroon. In het Noorden was de daling van het totaal aantal banen in 2014 sterker en tussen 2014 en 2016 was de werkgelegenheid nagenoeg stabiel, tegenover een landelijke banengroei. In de afgelopen tien jaar groeide de werkgelegenheid in het Noorden met 1,7%, een stuk minder dan landelijk (7,3%). Binnen het Noorden laat Fryslân in de afgelopen tien jaar de meest positieve werkgelegenheidsontwikkeling zien. In de periode 2011-2020 nam het aantal banen in Fryslân met 3,7% toe. Groningen telde in 2020 1,8% meer banen dan in 2011. Drenthe kende tussen 2012 en 2016 een relatief sterke banenkrimp en had een minder sterk herstel vanaf 2016. Gevolg hiervan is dat Drenthe in 2020 iets minder banen heeft dan tien jaar geleden.

In 2020 zijn de eerste gevolgen van de coronacrisis in de werkgelegenheidsontwikkeling te zien. Verregaande maatregelen om de verspreiding van het coronavirus in te dammen, maakte dat bedrijven hun activiteiten moesten aanpassen of zelfs stop moesten zetten. De gevolgen zijn nog niet te zien in een groot verlies van banen, aangezien gedurende het grootste gedeelte van de periode april 2019 - april 2020 er nog geen corona was. In Noord-Nederland was in deze periode sprake van een krimp van bijna 1%. Landelijk zette corona met een toename van 0,9% een rem op de groei van de afgelopen jaren. Groningen, Fryslân en Drenthe kenden alle drie een verlies van banen van respectievelijk 1,5%, 0,9% en 0,2%. De afname van het aantal banen in de noordelijke provincies hangt samen met een bovengemiddelde krimp van zowel de industrie als de horeca. Met name de industrie is in deze provincies relatief sterk vertegenwoordigd.

De uitbraak van Corona heeft de provincies doen besluiten het werkgelegenheidsonderzoek na de zomer uit te voeren. Om de eerste effecten van de coronacrisis te kunnen meten, is gevraagd naar zowel het aantal werkzame personen op 1 april als op 1 september. Tussen april 2020 en september 2020 nam het totaal aantal banen in het Noorden met 1,3% toe, tegenover een landelijke groei van 0,9%. Met name in de bouw, handel, horeca en zorg lag het aantal werkzame personen hoger. Fryslân telde op 1 september 1,8% meer banen, Drenthe 1,5% en Groningen 0,6%. Een aandachtspunt bij de cijfers per 1 september is, dat in diverse sectoren seizoenseffecten een rol spelen. Daarnaast waren in die periode minder beperkende maatregelen van kracht voor zowel detailhandel als horeca. Bij al deze ontwikkelingen geldt dat veel bedrijven hun werkgelegenheid op peil hebben kunnen houden door de steunpakketten van de overheid.

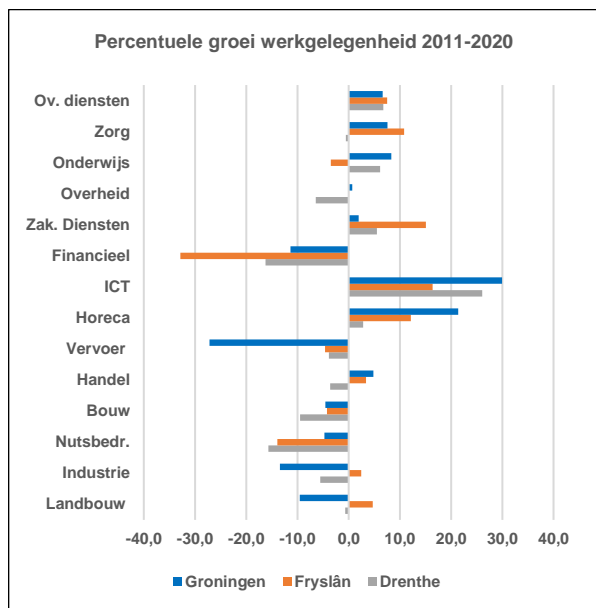
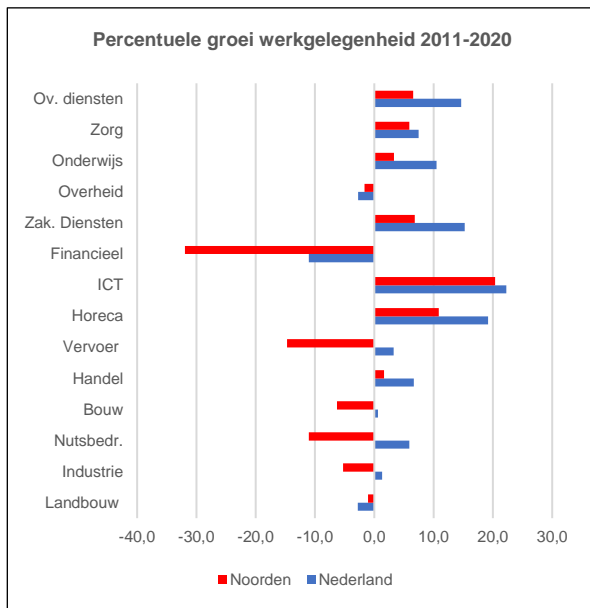
Sectorstructuur

Bron: PWR Groningen, Fryslân, Drenthe en LISA 2020

Op basis van de werkgelegenheidsgegevens kan de sectorstructuur weergegeven worden. De sectorstructuur wordt hier gemeten als het aandeel van elke sector in de totale werkgelegenheid. Het Noorden kenmerkt zich door een relatief kleiner aandeel banen in de handel, vervoer, ICT en zakelijke dienstverlening en een groter aandeel van de werkgelegenheid in de landbouw, de industrie, de overheid, het onderwijs en met name de zorg. Met een aandeel van 19,5% is de zorgsector de grootste werkgever in Noord-Nederland. Landelijk is de handelssector de grootste sector. De drie noordelijke provincies hebben een vergelijkbare sectorstructuur. Fryslân heeft relatief een

wat groter aandeel industrie, in Drenthe is de handelssector relatief groter en Groningen heeft relatief een wat groter aandeel in ICT, onderwijs en zorg.

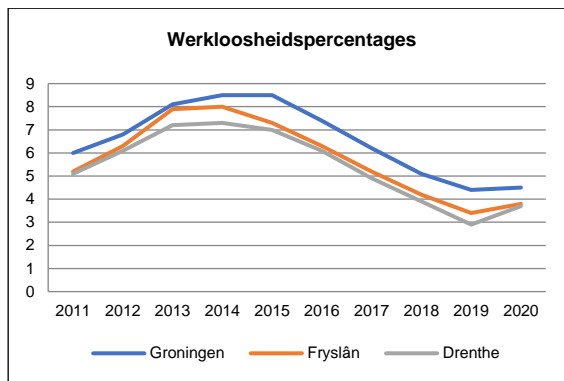
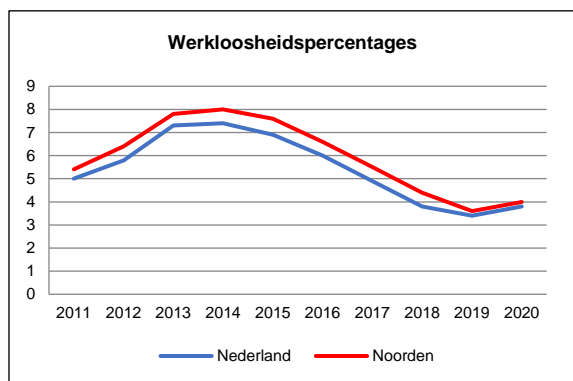

Bron: PWR Groningen, Fryslân, Drenthe en LISA 2020

De ontwikkeling van de werkgelegenheid in de sectoren tussen 2011 en 2020 verschilt in het Noorden ten opzichte van Nederland. Te zien is dat de groei van het aantal banen in de dienstverlening, de zorg, het onderwijs, de handel en de horeca in het Noorden minder groot is geweest dan landelijk. Voor de sectoren bouw, vervoer, nutsbedrijven en industrie geldt dat deze in de afgelopen 10 jaar in Noord-Nederland qua banental zijn gekrompen, terwijl ze landelijk nog een kleine groei noteren. Met name de vervoerssector toont hierin een fors verschil. De drie noordelijke provincies laten een daling van 14,7% zien, tegenover een groei van 3,3% landelijk. Het verlies aan werkgelegenheid in de financiële dienstverlening is in het Noorden vele malen groter dan landelijk. De landbouw en de overheid zijn de enige sectoren die, met een relatief kleiner banenverlies, in het Noorden iets beter 'scoren' dan landelijk.

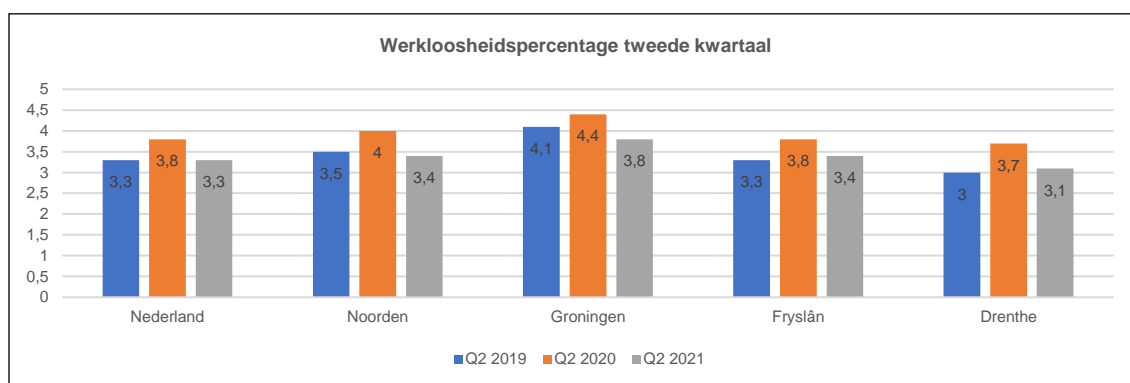
De sectorale ontwikkeling verschilt per provincie. Fryslân valt op door een krimp van het aantal onderwijsbanen, tegenover een groei in Groningen en Drenthe. Fryslân kent van de drie provincies de grootste groei in de zakelijke dienstverlening en heeft als enige provincie een groei in de landbouw en industrie. Het banenverlies in de financiële sector is in Fryslân ruim een keer zo groot dan in Groningen en Drenthe. In Groningen is het grote banenverlies in de vervoerssector opvallend. Ook is de banenkrimp in de Groningse industrie en landbouw naar verhouding groot. De ICT en horecasector groeiden relatief het sterkst in Groningen. Ook Drenthe kent een relatief sterke stijging in de ICT sector. De bouw laat daarentegen een daling zien die een keer zo groot is als in de andere twee provincies. Drenthe is de enige provincie binnen het Noorden met een banenkrimp binnen de overheid.

Werkloosheid

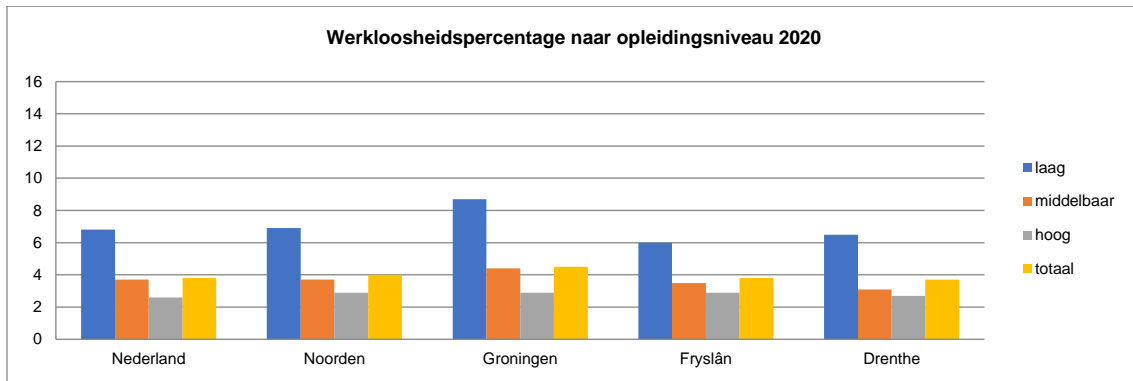
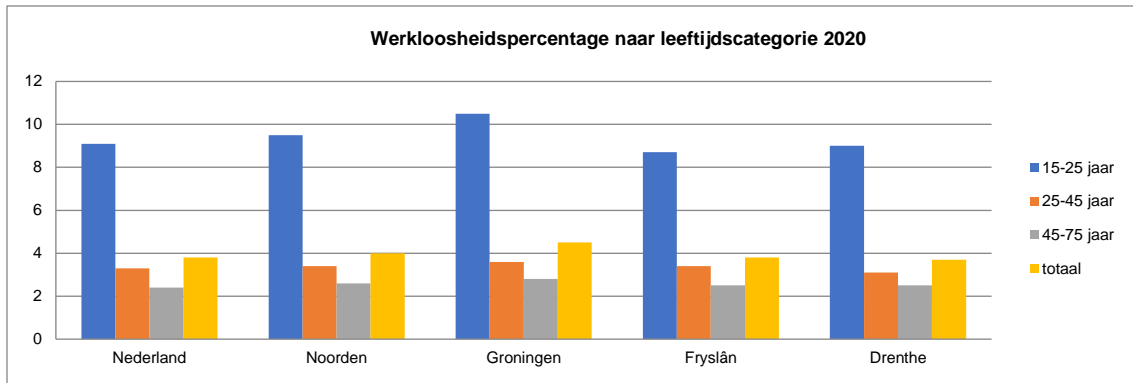
Bron: CBS

In 2020 was het werkloosheidspercentage in het Noorden 4%, tegenover een iets lager landelijk werkloosheidspercentage van 3,8%. De regionale component (verschil tussen beide percentages) in de werkloosheid in het Noorden was in 2015 nog 0,7 procentpunt. De werkloosheidspercentages van het Noorden en Nederland laten tussen 2011 en 2020 een gelijke ontwikkeling zien: een toename tot 2014 en daarna een duidelijke afname. De sterkere afname in het Noorden maakt dat het verschil in werkloosheid sinds 2019 nog maar klein is. Het werkloosheidspercentage in Groningen was met 4,5% in 2020 het hoogste van de noordelijke provincies. In Fryslân en Drenthe lag de werkloosheid op respectievelijk 3,8 en 3,7% van de beroepsbevolking. De meerjarige trend laat zien dat de daling van de werkloosheid in Groningen in tegenstelling tot in Fryslân en Drenthe pas in 2015 werd ingezet.

Bron: CBS

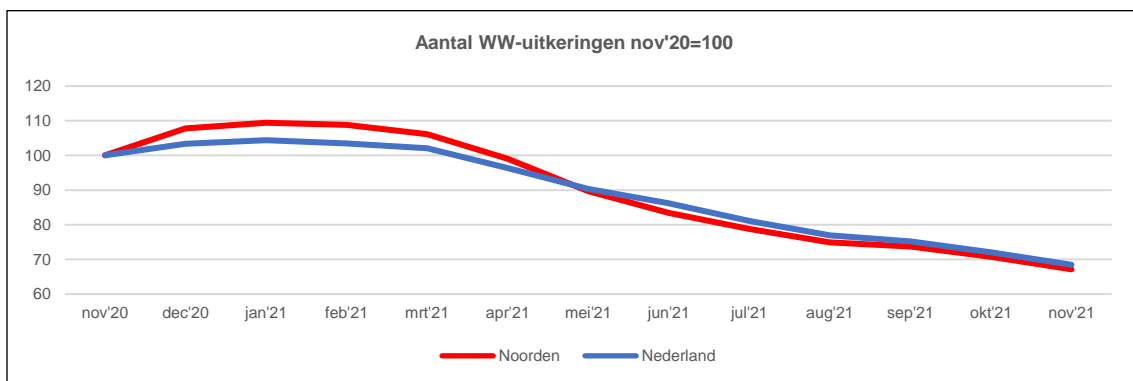
De meest recente werkloosheidspercentages zijn de cijfers over het tweede kwartaal van 2021. Kwartaalcijfers zijn in verband met seizoensinvloeden niet zondermeer te vergelijken met jaargemiddelden. Deze kwartaalcijfers geven de stand van de werkloosheid pre-corona, tijdens de coronacrisis en in het tweede kwartaal van 2021. De grafiek maakt duidelijk dat in het tweede kwartaal van 2020 de werkloosheid tijdelijk ongeveer 0,5% hoger lag dan in 2019. In 2021 is het werkloosheidspercentage weer ongeveer gelijk aan het jaar voor corona.

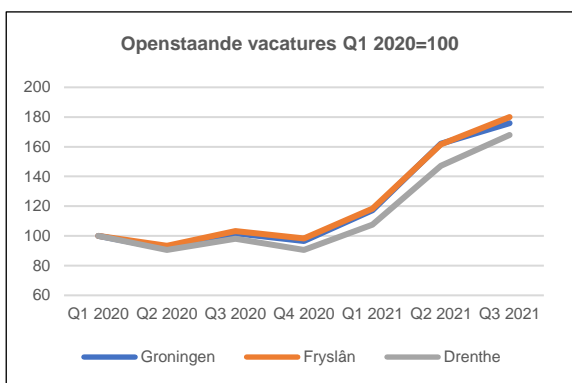
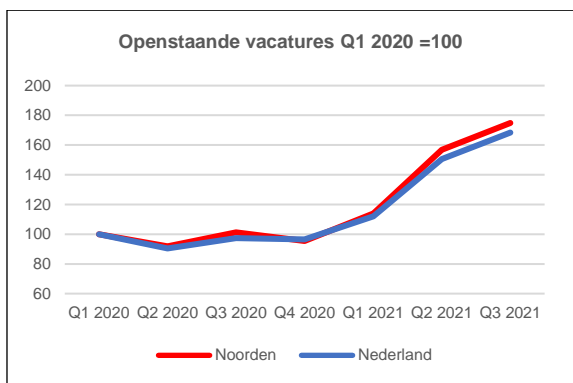
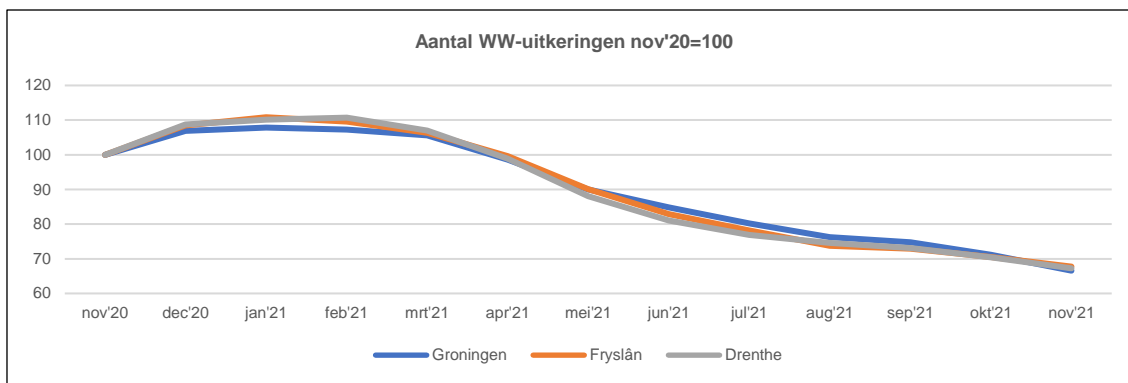
Bron: CBS

In bovenstaande grafieken worden de werkloosheidspercentages in 2020 naar leeftijdscategorie weergegeven en voor de verschillende opleidingsniveaus. Het noordelijke percentage voor de totale werkloosheid ligt, zoals aangegeven, net boven het nationale gemiddelde. Hetzelfde geldt voor elk van de opleidingsniveaus. Voor alle regio's geldt verder dat het werkloosheidspercentage voor de lager opgeleiden het hoogst is en die voor hoger opgeleiden het laagst. Uit de onderverdeling naar leeftijdscategorie blijkt dat in alle regio's de jeugdwerkloosheid (15-25 jaar) veruit het hoogst is. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat tot werkloze jongeren zowel schoolgaande als niet-schoolgaande jongeren behoren. Van de werkloze jongeren volgt ruim drie kwart nog onderwijs. Zij zijn in de meeste gevallen op zoek naar een baan.

Arbeidsmarktspanning

Bron: UWV

Bron: UWV

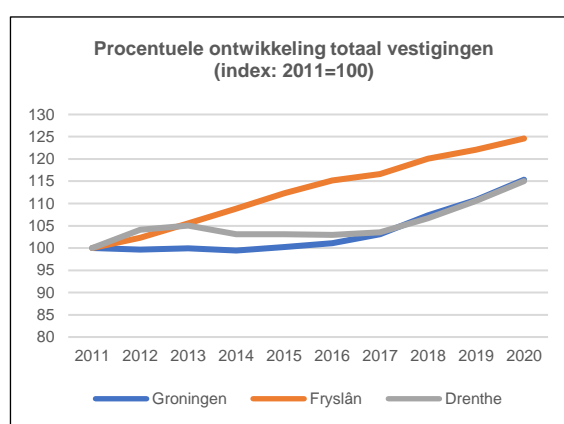
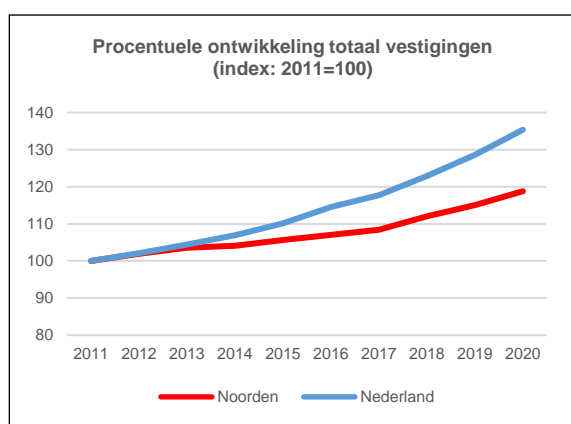
Als gevolg van de uitbraak van Corona en alle beperkende maatregelen werd een flinke toename van de werkloosheid verwacht. Overheidssteun en veerkracht van ondernemers hebben een ontslag golf en veel bedrijfsbeëindigingen voorlopig weten te voorkomen. In het voorjaar van 2020 was er tijdelijk sprake van een relatief grote instroom in de WW. In de maanden daarna vlakte dit af gevolgd door een afname van het aantal WW-uitkeringen. Zowel in het Noorden als landelijk telde de maand november ruim 30% minder uitkeringen dan in dezelfde maand het jaar ervoor. Het aantal openstaande vacatures nam in het begin van de coronacrisis met bijna 10% af. In de eerste twee kwartalen van 2021 is de vraag naar arbeidskrachten explosief gestegen. Als gevolg hiervan neemt de spanning op de arbeidsmarkt toe. In 2019 was er al sprake van toegenomen spanning op de arbeidsmarkt. De coronacrisis zorgde tijdelijk voor minder vraag en meer aanbod.

Spanning op de arbeidsmarkt per beroepsklasse

Beroepsklasse	2019 3e kw				2021 3e kw			
	NL	Gron.	Frl.	Dr.	NL	Gron.	Frl.	Dr.
Agrarische beroepen	krap	gemiddeld	gemiddeld	gemiddeld	zeer krap	krap	zeer krap	zeer krap
Bedrijfseconomische en administratieve beroepen	krap	gemiddeld	gemiddeld	gemiddeld	krap	krap	krap	krap
Commerciële beroepen	krap	gemiddeld	krap	gemiddeld	krap	krap	krap	gemiddeld
Creatieve en taalkundige beroepen	ruim	ruim	ruim	gemiddeld	gemiddeld	gemiddeld	ruim	ruim
Dienstverlenende beroepen	krap	krap	krap	krap	zeer krap	krap	zeer krap	zeer krap
Ict beroepen	zeer krap	krap	krap	krap	zeer krap	zeer krap	zeer krap	zeer krap
Managers	krap	gemiddeld	gemiddeld	gemiddeld	krap	krap	krap	gemiddeld
Openbaar bestuur, veiligheid en juridische beroepen	krap	gemiddeld	gemiddeld	gemiddeld	zeer krap	krap	krap	krap
Pedagogische beroepen	gemiddeld	ruim	ruim	ruim	krap	krap	gemiddeld	gemiddeld
Technische beroepen	krap	krap	krap	krap	zeer krap	zeer krap	zeer krap	krap
Transport en logistiek beroepen	krap	krap	krap	krap	zeer krap	krap	krap	krap
Zorg en welzijn beroepen	krap	gemiddeld	gemiddeld	gemiddeld	krap	krap	krap	krap
Totaal	krap	gemiddeld	krap	gemiddeld	krap	krap	krap	krap

Bovenstaande tabel geeft de spanning op de noordelijke arbeidsmarkt weer en vergelijkt deze met het landelijk gemiddelde. De arbeidsmarkt is de afgelopen jaren veranderd. De werkgelegenheid en vacatures zijn toegenomen, de werkloosheid is gekrompen, het aantal WW-uitkeringen is afgenomen, de arbeidsmarkt wordt flexibeler en technologische veranderingen hebben hun weerslag op de arbeidsmarkt. De coronacrisis zorgde voor een tijdelijke toename van werkloosheid en afname van arbeidsvraag. Inmiddels is de vraag weer flink aangetrokken en is er sprake van krapte op de arbeidsmarkt. Als gevolg van definitiewijzigingen zijn er geen tienjarige trends beschikbaar over de ontwikkeling van het aantal vacatures en (kortdurende) WW-uitkeringen. Op basis van het aantal openstaande vacatures en het aantal kortlopende WW-uitkeringen, berekent het UWV de spanningsindicator. Hoe hoger het getal, hoe hoger de spanning voor werkgevers. Bij een lage spanning is er sprake van een ruime arbeidsmarkt, er zijn weinig vacatures in verhouding tot werkzoekenden. Bij een krappe arbeidsmarkt zijn er juist veel vacatures ten opzichte van werkzoekenden. In het 3^e kwartaal van 2021 is de krapte op de arbeidsmarkt toegenomen ten opzichte van hetzelfde kwartaal in 2019. Landelijk is met uitzondering van de beroepsklasse creatieve/taalkundige beroepen in alle beroepsklassen sprake van krapte. Ook de totale arbeidsmarkt is in de drie noordelijke provincies in het derde kwartaal van 2021 als krap te typeren. Slechts een paar beroepsgroepen kennen een gemiddelde of ruime spanning op de arbeidsmarkt.

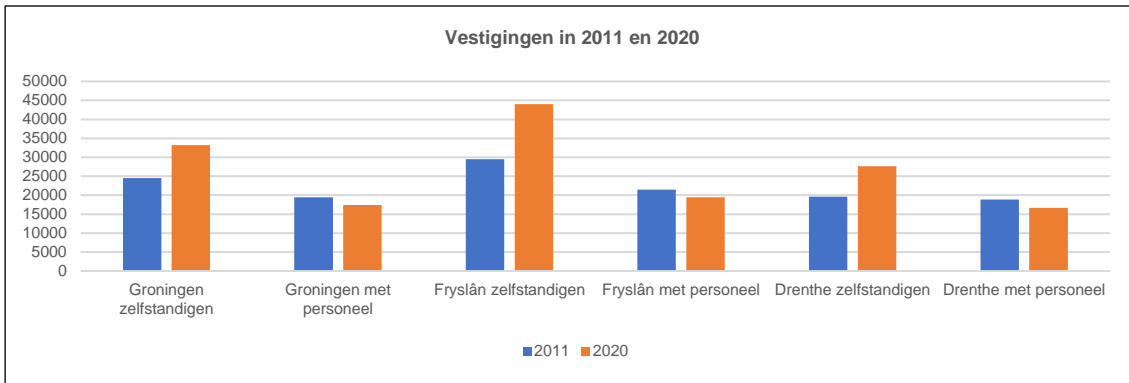
Bedrijvigheid

Bron: PWR Groningen, Fryslân, Drenthe en LISA 2020

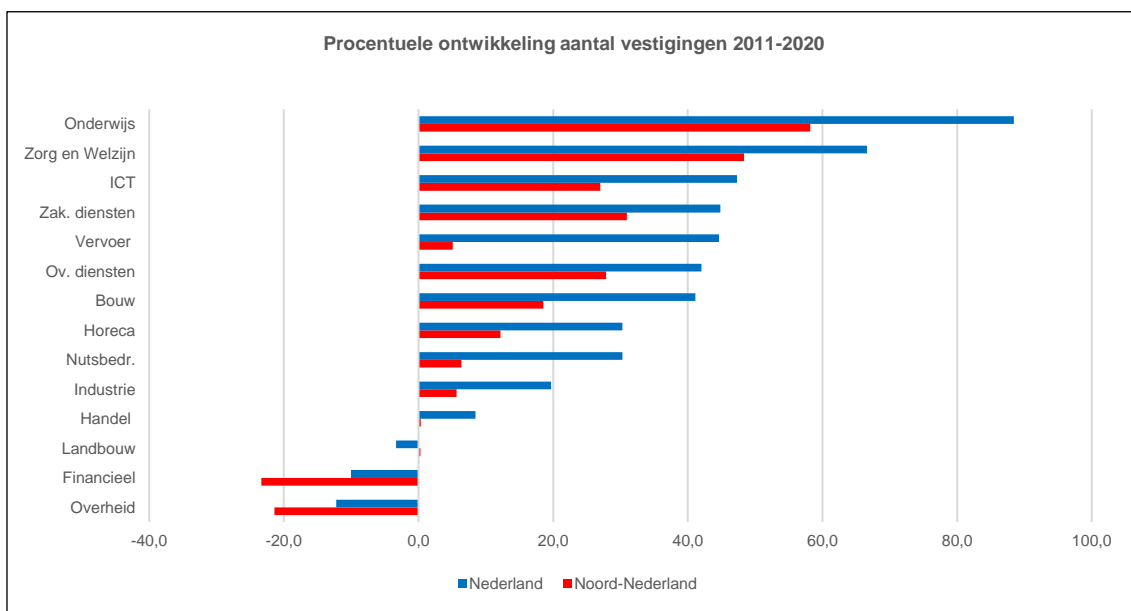
Hierbij wordt gekeken naar het aantal vestigingen volgens LISA². In 2020 telde Noord-Nederland in totaal 158.440 vestigingen. Fryslân telde met 63.400 vestigingen de meeste vestigingen, gevolgd door Groningen met 50.600 vestigingen. Drenthe telde 44.200 vestigingen. Tussen 2011 en 2020 is het aantal vestigingen in het Noorden met 18,8% toegenomen. Landelijk groeide het totaal aantal vestigingen met 35,4% sterker. In Fryslân nam het aantal vestigingen in de afgelopen tien jaar met 25% toe. Groningen en Drenthe kenden met 15% een meer bescheiden groei van het aantal vestigingen.

² Een vestiging is een locatie (vestiging) waar of waar vanuit betaalde arbeid wordt verricht. Voornaamste bron is het Handelsregister van de Kamer van Koophandel. Het Handelsregister registreert echter ook een veelvoud aan juridische inschrijvingen en meerdere inschrijvingen van dezelfde vestiging. LISA filtert deze gegevens met behulp van enkele modules tot een register met relevante vestigingen. Daarnaast voegt LISA vestigingen toe die buiten de inschrijffplichting van de KvK vallen. De stichting LISA heeft als doel het beschikbaar hebben van data over vestigingen en werkgelegenheid voor onderzoek en beleidsontwikkeling/beleidsbeoordeling. Daartoe wordt een vestigingenregister bijgehouden en wordt jaarlijks een werkgelegenheidsonderzoek uitgevoerd. De feitelijke werkzaamheden worden uitgevoerd door een 16-tal registers, overwegend provincies. LISA voegt de data van de registers samen tot een landsdekkend bestand.

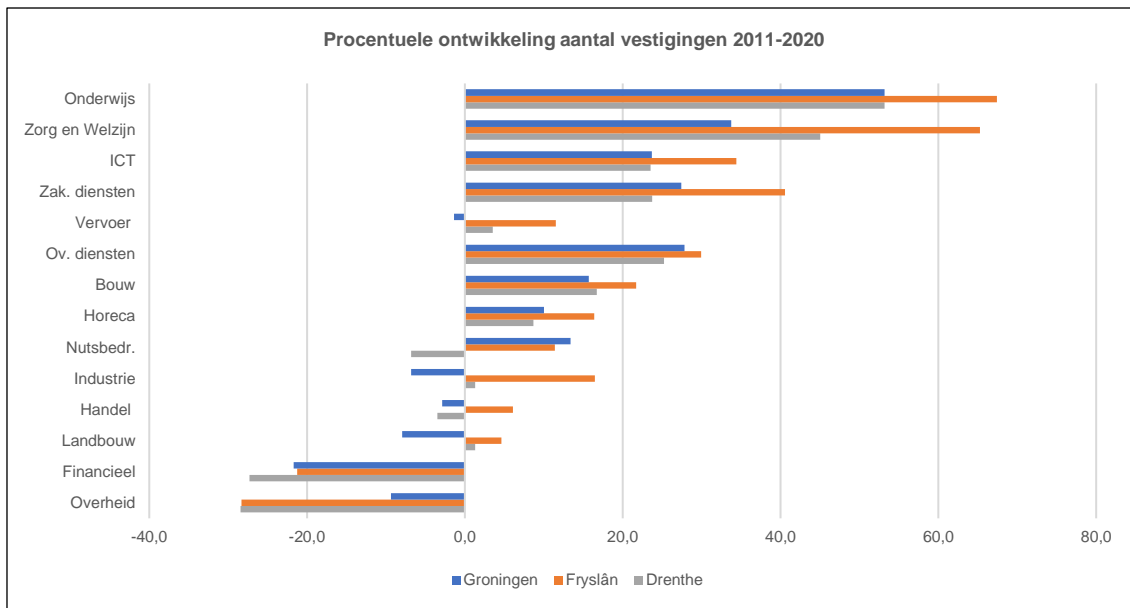

Bron: PWR Groningen, Fryslân, Drenthe 2020

In Noord-Nederland is 66% van de vestigingen een zelfstandige vestiging (zzp'er, eenmansbedrijf, zelfstandig beroepsbeoefenaar). Landelijk ligt het percentage zelfstandige vestigingen met 70% nog iets hoger. In Drenthe ligt het aandeel zelfstandigen met 62% iets lager. In de afgelopen tien jaar is het aantal zelfstandigen explosief gegroeid. Noord-Nederland telde in 2020 ruim 40% meer zelfstandigen dan in 2011. Landelijk nam het aantal zelfstandigen met ruim 60% toe. In Fryslân nam het aantal zelfstandigen met 49% het sterkst toe. In Drenthe groeide het aantal zelfstandigen met 41% en Groningen telt in 2020 36% meer zelfstandigen. In alle drie de noordelijke provincies is sprake van een groei van zelfstandigen en afname van vestigingen met personeel. Het aantal vestigingen met personeel (vestigingen met minimaal twee werkzame personen) nam in het Noorden met 10% af. De krimp van het aantal vestigingen met minimaal twee werkzame personen ligt hiermee hoger dan de afname landelijk (2,4%). Het aantal vestigingen met minimaal twee werkzame personen nam in Drenthe met 11,7% af, in Groningen met 10,3% en in Fryslân met 9,3%.

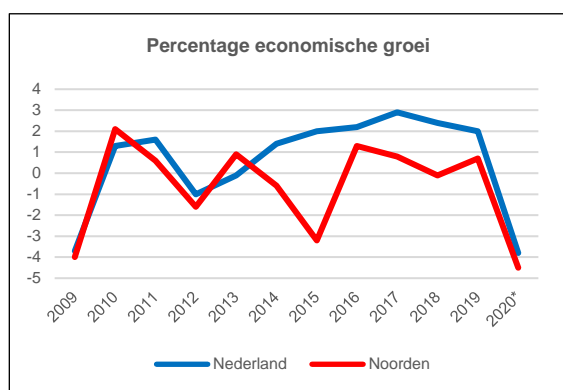
Bron: PWR Groningen, Fryslân, Drenthe en LISA 2020

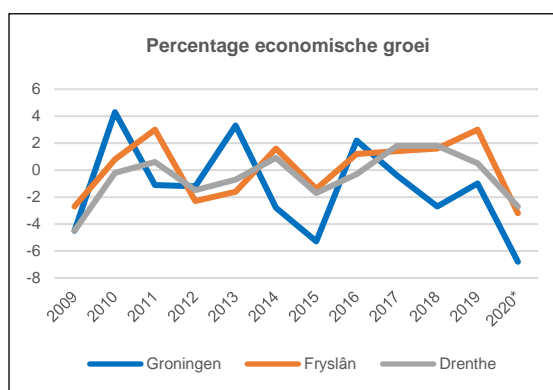
Bron: PWR Groningen, Fryslân, Drenthe 2020

Groei van het aantal zelfstandigen maakt dat in de meeste sectoren de bedrijvigheid, gemeten in aantal vestigingen tussen 2011 en 2020, is toegenomen. Voor deze sectoren geldt dat de toename landelijk groter is dan in Noord-Nederland. Zowel in het Noorden als landelijk is sprake van een afname in vestigingen binnen de financiële dienstverlening en bij de overheid. Binnen de noordelijke provincies geldt voor vrijwel alle sectoren dat de bedrijvigheid in Fryslân het sterkst is toegenomen. Ondanks de coronacrisis is er geen sprake van een toename van faillissementen en bedrijfsbeëindigingen. Het aantal faillissementen lag in 2021 juist lager dan in 2020. Dat het aantal faillissementen in coronatijd juist lager ligt is niet los te zien van de noodsteun van de overheid.

Bruto regionaal product en economische groei

Bron: CBS

* Voorlopige cijfers

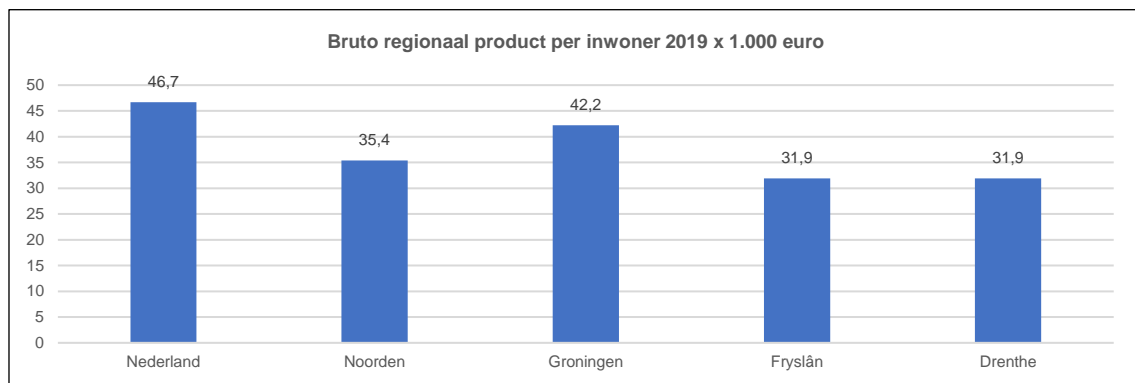
Bovenstaande grafieken geven de verschillen in volumemutaties (de procentuele verandering ten opzichte van het voorgaande jaar) van het Bruto Regionaal Product (BRP) weer. De Noord-Nederlandse economie kromp in 2020, volgens voorlopige cijfers, met 4,5%. De landelijke economie kromp met 3,8% iets minder sterk. De krimp was kleiner dan in de ons omringende landen (België, Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk) en ook kleiner dan gemiddeld in de Europese Unie. Verder is de achteruitgang in 2020 gelijk aan die in 2009, tijdens de financiële crisis. Anders dan toen, lag de oorzaak in 2020 buiten de economie en is de krimp vooral te wijten aan corona en de maatregelen tegen de verspreiding hiervan. De krimp in 2020 is voor driekwart terug te voeren op de teruggelopen bestedingen van consumenten. Vooral aan diensten gaven consumenten minder uit. Ook de

investeringen en het handelssaldo waren aanzienlijk lager dan een jaar eerder. De teruggelopen bestedingen van de consumenten aan diensten gingen samen met een ongekende krimp van de toegevoegde waarde in bedrijfstakken met veel intermenselijke contacten, zoals de horeca, vervoer, recreatie, sport en cultuur.

De economie in Groningen kromp in 2020 met 6,8% sterker dan in Drenthe (-2,7%) en Fryslân (-3,2%). Een verminderde aardgaswinning maakt de economische krimp in Groningen relatief groter. In 2014 en 2015 was er in het Noorden sprake van een fors krimpende economie, veroorzaakt door een negatief groeisaldo in Groningen. Dit negatieve groeisaldo wordt sterk beïnvloed door de aardgaswinning, die de laatste jaren fors afneemt. Wanneer aardgas buiten beschouwing wordt gelaten, was er in 2014 en 2015 geenszins sprake van een economische dip in Groningen. Exclusief aardgas is er in 2014 (2,5%) en 2015 (2,6%) sprake van groei in Groningen en hiermee ook in het Noorden.

Het Centraal Planbureau laat in haar raming van september 2021 een economische groei van 3,9% in 2021 en 3,5% in 2022 zien.

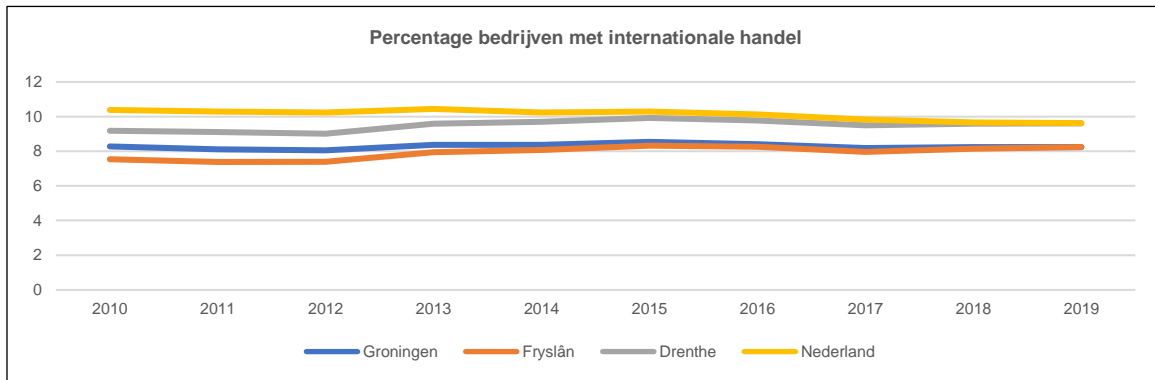

Bron: CBS

Het BRP is de totale marktwaarde van alle in een land, provincie of regio geproduceerde goederen en diensten gedurende een bepaalde periode. In 2019 bedraagt het BRP per inwoner in het Noorden 35.400 euro. Dit ligt 24% onder het landelijk gemiddelde van 46.700 euro. Fryslân en Drenthe hebben met 31.900 euro per inwoner het laagste BRP per inwoner van Nederland. In Groningen bedraagt het BRP per inwoner 42.200 euro. Dit relatief hogere bedrag komt voor een belangrijk deel door de delfstoffenwinning in Groningen.

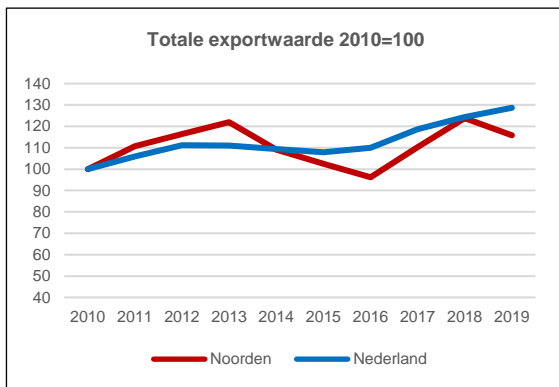
De totale omvang van de noordelijke economie bedroeg in 2019 ruim 61 miljard euro, goed voor 7,5% van het Bruto Nationaal Product. In Fryslân en Groningen bedroeg de economische omvang in 2019 respectievelijk 20,7 en 24,6 miljard euro. In Drenthe was dit 15,7 miljard euro.

Export

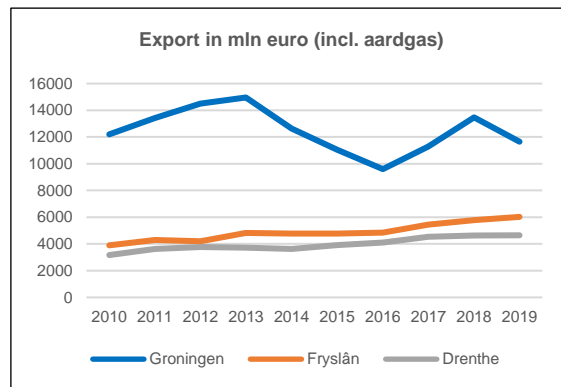

Bron: CBS

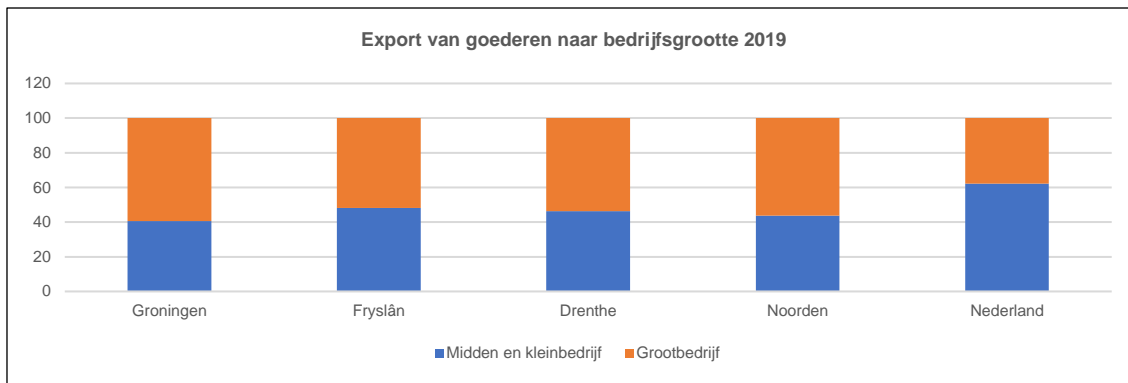
In 2019 is landelijk bij bijna één op de tien bedrijven sprake van internationale handel in goederen. In Drenthe is dit percentage de afgelopen jaren toegenomen tot het landelijk gemiddelde. In Fryslân en Groningen ligt het percentage bedrijven met internationale handel met ruim 8% iets lager dan het landelijk gemiddelde. In de afgelopen tien jaar is het aandeel bedrijven met internationale handel in Fryslân en Drenthe met respectievelijk 0,7 en 0,4 procentpunt toegenomen. In Groningen is het aandeel gelijk gebleven. Landelijk is sprake van een afname van 0,8 procentpunt in het aantal bedrijven met internationale handel.

Bron: CBS

Vanwege geheimhouding van aardgasopbrengsten is het niet (meer) mogelijk een onderscheid te maken tussen export inclusief en exclusief de handel in aardgas. Het CBS publiceert om die reden voor de jaren vanaf 2017 geen volledige verdeling van export naar productgroep. Bovenstaande grafieken met exportwaarde zijn dan ook inclusief de waarde van aardgas. In Groningen was aardgas tot 2016 goed voor ruim de helft van de totale exportwaarde. De aardgasexport is de afgelopen jaren ruimschoots gehalveerd en dit is duidelijk in beide grafieken af te lezen. Tussen 2013 en 2016 nam de totale exportwaarde in Groningen en hiermee ook in Noord-Nederland flink af. In 2017 en 2018 is de totale exportwaarde in Noord-Nederland daarentegen flink gestegen. Ook deze stijging is aan Groningen toe te rekenen. Gezien de geheimhouding van de export per goederengroep is deze wat lastig te verklaren. Navraag bij het CBS geeft aan dat de groei met name komt door een forse stijging van exportwaarde in de goederengroep 'Machines en vervoermaterieel'. De ontwikkeling van de exportwaarde in Fryslân en Drenthe kent een veel minder grillig verloop. In de periode 2010-2019 nam de totale exportwaarde in Fryslân met 55% het sterkst toe, gevolgd door Drenthe met 47%. In Groningen daalde de exportwaarde met 5% in de afgelopen tien jaar. Fryslân en Drenthe zitten qua groei boven het landelijk gemiddelde van 29% groei. De daling in Groningen maakt dat de groei in het Noorden met 16% lager is dan landelijk. In 2019 heeft het Noorden met 22,3 miljard euro een aandeel van 6,2% in de nationale export.

Bron: CBS

In het Noorden komt 44% van de export voor rekening van het Midden- en kleinbedrijf (MKB) en zijn de grootbedrijven (bedrijven met meer dan 250 werkzame personen) goed voor 56% van de totale export. Landelijk heeft het MKB met 62% het grootse aandeel in de export.

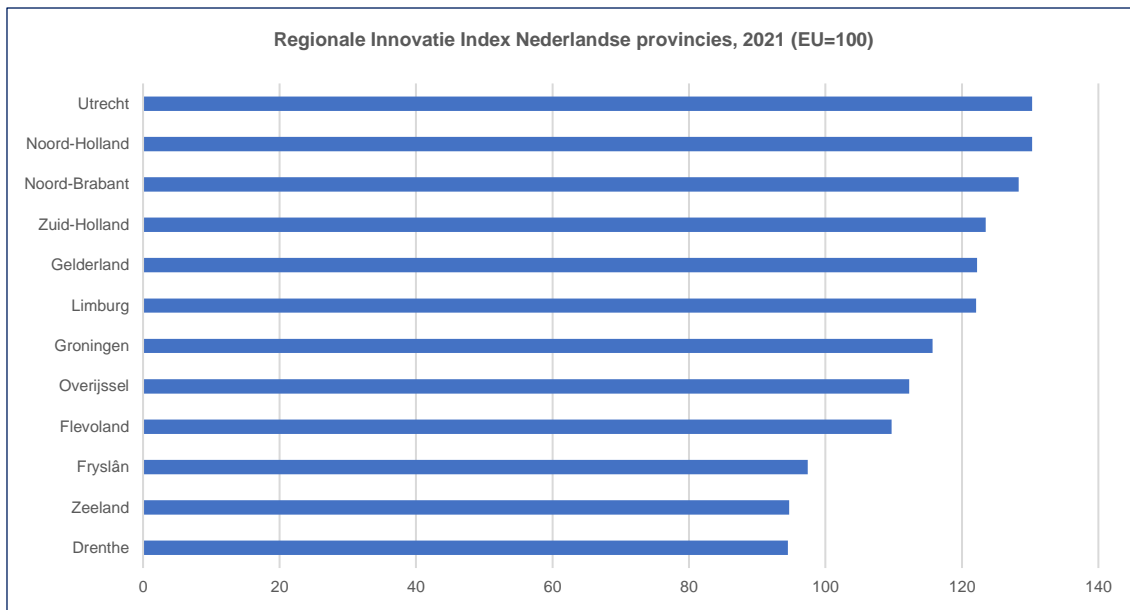
Innovatie

Innovatie is een breed begrip dat kan worden geoperationaliseerd in verschillende typen. In de eerste plaats kan onderscheid worden gemaakt tussen technologische en niet-technologise innovatie. Technologise innovatie betreft zowel vernieuwing van producten als processen. Niet-technologise innovatie betreft vernieuwing in zowel de organisatie als marketing. In essentie is het innovatievermogen de mate waarin organisaties in Nederland dit soort vernieuwingen tot stand weten te brengen. Cijfers aangaande innovatie worden veelal gekoppeld aan hoofdkantoren van bedrijven. Aangezien hoofdkantoren veelal in de Randstedelijke provincies staan, kan dit voor wat vertekening zorgen.

Europees wordt innovatie gemeten aan de hand van een drietal onderzoeken:

1) De Community Innovation Survey van Eurostat bevroagt bedrijven naar hun type innovatie-activiteiten. Hieruit blijkt dat het aandeel van innovatieve bedrijven in het bedrijfsleven in Nederland met 50% dichtbij het EU-27 landen gemiddelde ligt. In 2018 hield 6,3% van de bedrijven in Nederland zich bezig met productinnovatie, 18,9% met procesinnovatie en 21,1% met zowel product- als procesinnovatie. Daarnaast hield nog 3,2% zich bezig met een overige vorm van innovatie. Regionale gegevens zijn niet beschikbaar.

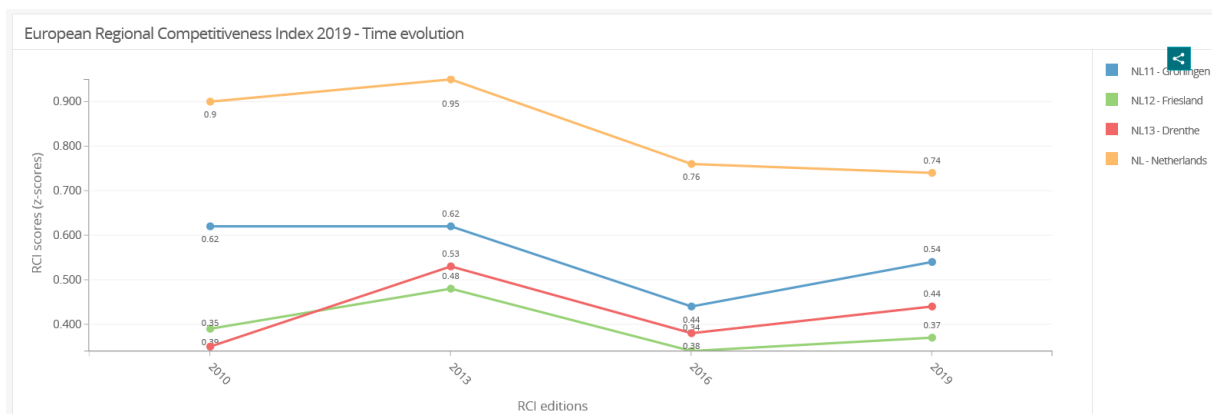
2) De Europese Commissie heeft een scorebord ontwikkeld voor het innovatievermogen van Europese landen. De European Innovation Scoreboard laat de positie van de EU-landen op een samenvattende indicator voor de innovatieve prestaties van landen zien. De landen worden ingedeeld in een viertal groepen: innovatieleiders, sterke innovatoren, middelmatige innovatoren en bescheiden innovatoren. Nederland behoorde tot 2015 tot de groep van sterke innovatoren, vanaf 2015 was Nederland innovatieleider en vanaf 2021 is Nederland wederom een sterke innovator. Binnen de meeste dimensies presteert Nederland op of boven het EU-27 gemiddelde. Van de 31 gebruikte indicatoren waarmee het innovatievermogen wordt gemeten, kunnen 21 indicatoren ook op provinciaal niveau worden toegepast.

Bron: Europese Commissie, Regional Innovation Scoreboard 2021

Op provinciaal niveau kent Nederland in 2021 drie innovatieleiders: Utrecht, Noord-Holland en Noord-Brabant. Groningen hoort samen met Zuid-Holland, Gelderland, Limburg, Overijssel en Flevoland tot de regio's met de omschrijving 'sterke innovatoren'. Fryslân en Drenthe behoren samen met Zeeland tot de categorie 'gemiddelde innovatoren'.

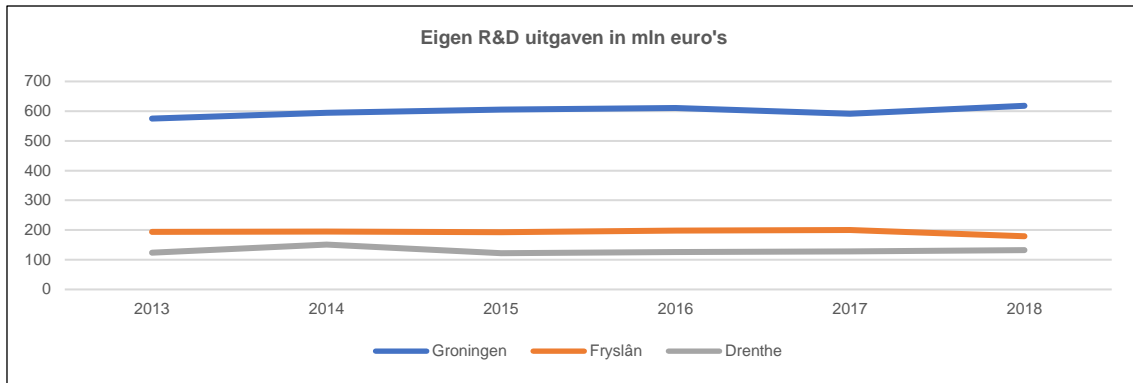
3) Voor het meten van de concurrentiekracht van een regio heeft de EU een index ontwikkeld, de Regional Competitiveness Index. De driejaarlijkse index beoordeelt de concurrentiekracht van 268 Europese regio's op basis van meer dan 70 indicatoren verdeeld over 12 dimensies. Deze hebben betrekking op onderwerpen zoals innovatie, bereikbaarheid, digitale infrastructuur, onderwijs, gezondheid en arbeidsmarkt.

Bron: Regional Competitiveness Index European Commission, CBS

Alle Nederlandse regio's scoren bovengemiddeld in de index. In de ranking van de 268 regio's staat Groningen van de noordelijke provincies met een 44^e plaats het hoogst, gevolgd door Drenthe (66) en Fryslân (86). Nederland scoort hoog op de ranglijst. Utrecht is na Stockholm en Londen de beste plaats om te leven, volgens de EU.

4) Het aantal uitgaven aan Research & Development (R&D) is tevens een indicator voor innovatie. Dit betreft R&D-uitgaven voor eigen research en development activiteiten door zowel bedrijven als instellingen. Het gaat hierbij om uitgaven aan technologische innovatie, waarvan sprake is als bedrijven producten of processen vernieuwen. Daarnaast gaat het om uitgaven aan niet-technologische innovatie, waarbij het gaat om organisatorische vernieuwingen en marketinginnovaties.

Bron: CBS

De uitgaven in Groningen liggen een stuk hoger dan in Fryslân en Drenthe. In de periode 2013-2018 zijn de uitgaven aan R&D in Groningen en Drenthe met respectievelijk 43 en 8% toegenomen. In Fryslân namen de uitgaven met 15% af.

Brede welvaart

Hoe een samenleving zich ontwikkelt is niet enkel in geld en economische groei uit te drukken. Dat is het uitgangspunt van 'Brede Welvaart'. Brede welvaart legt het accent op de kwaliteit van het leven dat samenhangt met talrijke factoren, die bovendien voor iedere persoon verschillend zijn. Naast de eerdere publicaties van de landelijke monitor Brede Welvaart heeft het CBS eind 2020 de eerste regionale monitor Brede Welvaart gepubliceerd. Begin december heeft het CBS hier een eerste update van gepubliceerd. De monitor bestaat uit verschillende thema's met bijbehorende indicatoren die vallen onder de dimensies Hier & NU en Later. De indicatoren behorende bij de dimensie 'later' zeggen iets over de toekomst. Door provincies met elkaar te vergelijken ontstaat er inzicht in de factoren waarin provincies relatief goed of minder goed scoren. Het CBS geeft bewust geen overall-score voor brede welvaart in een regio. Voornaamste reden hiervoor is dat de waarde die aan een indicator wordt gegeven een hoge mate van subjectiviteit bevat.

Ranking scores indicatoren Brede Welvaart

Dimensie	Thema	Indicator	Meest recente meting Fryslân	Trend*	Ranking** Fryslân	Ranking Groningen	Ranking Drenthe	
Hier & nu	Welzijn	Tevredenheid met het leven	87,4% (2020)	Nb	1 (2)	12	3	
		Tevredenheid met vrije tijd	78,6% (2020)	Nb	4 (3)	9	1	
	Materiele welvaart	Bruto binnenlands product	€29.100 (2020)	▲	11	5	12	
		Mediaan besteedbaar inkomen	€24.500 (2019)	▲	11	12	8	
	Gezondheid	Ervaren gezondheid	80,7% (2020)	–	3 (1)	10	6 (5)	
		Overgewicht	51% (2020)	–	7	4	12	
		Levensverwachting bevolking	81,6 jaar (2019)	Nb	10	12	11	
		Personen met één of meer langdurige ziekten/aandoeningen	32,9% (2020)	–	5	5 (+6)	11 (6)	
	Arbeid en vrije tijd	Bruto arbeidsparticipatie	70,2% (2020)	▲	8	11	10	
		Netto arbeidsparticipatie	67,5% (2020)	▲	7	12	10	
		Hoogopgeleide bevolking	27,4% (2020)	▲	11 (10)	5 (6)	10 (9)	
		Tevredenheid reistijd woon-werk	86,7% (2020)	Nb	4 (5)	1 (4)	2	
		Vacaturegraad	22 (2020)	▲	11	12	8 (9)	
	Wonen	Werkloosheid	3,8% (2020)	–	7 (8)	12	6 (2)	
		Afstand tot basisschool	0,8km (2020)	▼	5 (6)	5 (6)	12	
		Afstand tot café e.d.	2,1km (2020)	▼	10	6	12	
		Afstand tot sportterrein	0,9km (2015)	–	1	10	10	
		Tevredenheid met woning	87,4% (2018)	–	1	10	5	
	Samenleving	Tevredenheid met woonomgeving	85,8% (2018)	▼	2	7	1	
		Contact met familie, vrienden of buren	71,5% (2020)	Nb	4 (9)	12 (2)	2 (10)	
		Vertrouwen in anderen	65,9% (2020)	Nb	4 (3)	7 (9)	6 (7)	
	Veiligheid	Vertrouwen in instituties	68,5% (2020)	Nb	7	10	8 (9)	
		Vrijwilligerswerk	50,6% (2020)	Nb	1	7	4 (6)	
		Aantal ondervonden delicten	20 van 100 inw. (2019)	–	4	7	5	
		Geregistreerde misdrijven	34 van 1000 inw. (2020)	▲	1	6	2	
	Milieu	Vaak onveilig voelen in de buurt	0,9% (2019)	–	3	1	3	
		Afstand tot openbaar groen	0,7km (2015)	▲	12	3	3	
		Broeikasemissies per inwoner	11,4 ton (2019)	–	8 (7)	12 (11)	6 (4)	
		Emissies van fijnstof naar lucht	684.600kg PM2,5	▲	3	4	2	
		Kwaliteit van zwemwater binnenwateren	3 van 5 (2020)	▲	9 (11)	8	5	
		Kwaliteit van zwemwater kustwateren	4 van 5 (2020)	▼	3	5	n.v.t.	
	Later	Economisch kapitaal	Natuur- en bosgebieden als % van landschap	12,3% (2015)	–	8	12	2
			Natuurgebied per 1000 inwoners	64ha (2015)	–	2	9	1
		Natuurlijk kapitaal	Gemiddelde schuld per huishouden	€90.200 (2020)	▼	2	1	5
			Mediaan vermogen van huishoudens	€54,7 (2019)	–	6	12	4
			% Bebouwd terrein	5,4% (2015)	▼	1	5	2
			Fosfaatuitscheiding landbouw	79kg per ha (2019)	–	7	4	6
			% Natuur-en bosgebieden	12,3% (2015)	–	8	12	2
			Particuliere zonne-energie	590 Watt (2019)	▲	4	6 (4)	1
			Stikstofuitscheiding landbouw	255kg per ha (2019)	▲	7	4	5
		Menselijk kapitaal	Emissies van fijnstof naar lucht	684.600kg PM2,5	▲	3	4	2
	Groen-blaauwe ruimte excl. landbouw per inwoner		4530,9m2 (2020)	–	1	5	4	
	Arbeidsduur per week		26,1 uur (2020)	▼	11 (9)	12 (11)	9 (10)	
	Sociaal kapitaal	Ervaren gezondheid	80,7% (2020)	–	3 (1)	10 (7)	6 (5)	
		Hoogopgeleide bevolking	27,4% (2020)	▲	11 (10)	5 (6)	10 (9)	
			Sociale cohesie	6,6 van 10 (2019)	–	3	9	1

* Significante trend middellange termijn: ▲ positieve trend, ▼ negatieve trend, - geen significante trend, Nb=niet bekend

** de provinciale ranking op de verschillende indicatoren. Met groen en rood is aangegeven of de provincie respectievelijk bij de drie hoogst-scorende of de drie laagst-scorende provincies hoort. Met een grijze score bevindt de provincie zich met een ranking van 4 tot en met 9 in het middengebied. Tussen haakjes staat, bij een verschil, de ranking van de monitor uit 2020. Bij de ranking komt het voor dat meerdere provincies een plaats delen. De verschillen tussen de cijfers binnen de indicatoren zijn niet altijd significant verschillend tussen alle provincies.

Bron: CBS, Monitor Regionale brede welvaart

Bovenstaande tabel geeft de ranking van Groningen, Fryslân en Drenthe op verschillende indicatoren. Met groen en rood is aangegeven of de provincie respectievelijk bij de drie hoogst-scorende of de drie laagst-scorende provincies hoort³. Met een grijze score bevindt de provincie zich met een ranking van 4 tot 8 in het middengebied. Tussen haakjes staat de score uit de eerste meting van 2020. Te zien is dat Drenthe en Fryslân hoog scoren op het thema welzijn. Groningen behoort echter tot de provincies met de laagste tevredenheid met het leven en vrije tijd. Ook de woontevredenheid is in Fryslân en Drenthe relatief groot. Qua materiele welvaart scoort Groningen daarentegen beter dan Fryslân en Drenthe. Het Bruto regionaal product is in Fryslân en Drenthe het laagst. Qua opleidingsniveau behoren Drenthe en Fryslân tot de provincies met de minst hoger opgeleiden. Groningen zit hier in de middenmoot. De arbeidsparticipatie is in Groningen en Drenthe relatief laag. Het Noorden scoort relatief goed op het thema veiligheid. Drenthe scoort relatief goed op de milieu- en natuurindicatoren.

---

³ Bij de ranking komt het voor dat meerdere provincies een plaats delen. De verschillen tussen de cijfers binnen de indicatoren zijn niet altijd significant verschillend tussen alle provincies.

provincie Drenthe

provinsje fryslân
provincie fryslân

Economische Barometer Noord-Nederland 2021